

Людмила Юрчук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри управління освітою НАДУ

Стратегія розвитку регіональної системи освіти

У статті викладено бачення процесів реалізації стратегії розвитку регіональної системи освіти за умови державно-громадського управління освітою. Запропоновані механізми реалізації стратегії розвитку та її принципи і функції. Зазначена послідовність виконання, вказані критерії, оцінки та визначені проблеми існуючої практики щодо участі громадськості в процесі управління освітою.

Ключові слова: державно-громадське управління, громада, стратегія розвитку, освітній округ.

The article presents the vision of the processes of regional development strategy of the education system of state-provided public education department. Mechanisms of development strategy and its principles and functions. The above sequence of specified criteria, assessment and identified the current practice of public participation in the education department.

Key words: public-public administration, community development strategy, educational district.

Постановка проблеми. Людство ввійшло у новий світ, для якого характерна постійна змінюваність, динамізм подій, знань, технологій, інформацій, умов життя тощо. Регіональна влада не має фінансової можливості та чіткого усвідомлення, чому, що і як слід змінювати в освіті. В основі цього часто лежить нерозуміння сутності сучасних цивілізаційних змін і нових вимог, які стоять перед громадянами. Потрібна сучасна стратегія регіональної системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню державно-громадського управління регіональною освітою як поєднанню двох складових - державної і громадської - присвячено праці: Д.Вердієва, Л.Гаєвської, В.Грабовського, Г.Єльнікової, С.Крисюка, П.Кухарчука, В.Майбороди. Цікавим для нас є наукові доробки російських науковців: М.Левицького, Г.Козловської, Л.Логінової та польських авторів щодо модернізації регіональної системи освіти.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Аналіз досліджень показав, що основна увага вчених приділялася, як правило, теоретичній розробці основних понять, що стосуються стратегії розвитку регіональної системи освіти. Разом з тим, незважаючи на свою методологічну глибину, ці розробки не завжди можуть бути використані в конкретній практиці управління регіональною системою освіти і впливати на розв'язання проблем, що існують в освітньому процесі. На нашу думку, найбільш неопрацьованими питаннями у формуванні стратегії регіональної освіти є структурно-

організаційні та змістовно-процесуальні аспекти, що потребують відповідного рівня культури, колегіальності та узгодженості дій влади.

Постановка завдання. Важливе значення для управлінців має визначення ключових процесів реалізації стратегії розвитку регіональної системи освіти, що потребує забезпечення її відкритості як одного із чинників сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад та соціального спокою в регіоні та створення цілісного освітнього простору для максимального задоволення інтересів і потреб особистості, об'єктивних запитів громади.

Виклад основного матеріалу. Системно працююча влада ставить перед собою комплекс взаємопов'язаних стратегічних цілей: надати всім громадянам, незалежно від їх місця проживання, соціального становища, стану здоров'я, можливість здобути якісну освіту і тим самим забезпечити гідний рівень життя. Вибір і визначення стратегії розвитку системи освіти регіону враховує сучасні умови та стан освітньої сфери, чинні положення соціальної політики в рамках встановлених повноважень управління освіти і науки та районних (міських) відділів освіти.

Сьогодні ситуація в системі освіти така, що вимагає докорінного оновлення змісту й структури освіти, законодавства, умов і механізмів функціонування освітньої системи. З урахуванням тривалої кризи та прийнятої регіональної освітньої стратегії, пропонуємо: відмовитися від очікування швидких фундаментальних змін, не витратити ресурси на розробку нових програм [4].

Обласному управлінню освіти і науки (надалі Управління) слід зосередитися на стратегічних змінах як серії поточних, поступових кроків уперед, що сприяють забезпеченню сталого розвитку освіти. Орієнтуватися на набуття усіма освітніми установами досвіду ініціативного управління, самостійної постановки цілей щодо створення оптимальної освітньої мережі через освітні округи (далі ОО). Вінницька обласна державна адміністрація видала [4] розпорядження від 14 січня 2011 р. № 8 "Про утворення координаційної ради з питань перспектив розвитку освіти" і створила відповідну координаційну раду з метою формування державно-громадської моделі системи управління сферою освіти та залучення педагогічної громадськості до реалізації освітньої політики в області. Але, на жаль, жодного представника громадськості до складу ради не включили. Ми маємо сумнів, що це буде дієвий орган, який матиме власні напрацювання з ефективними рекомендаціями й виваженими рішеннями для вирішення освітніх питань [4].

Слід визнати, на Вінниччині освітніх програм достатньо, відповідно і завдань на їх виконання, це і: інтеграція основної та додаткової освіти в діяльності освітньої установи; проведення конкурсів проектів; змагань з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, підтримка обдарованих дітей; розвиток практики грантової підтримки талановитих дітей; розвиток дистанційної підтримки профільного навчання, дистанційної ос-

віти. Особлива увага приділяється здоров'ю школярів. На рівні кожного освітнього закладу має бути розроблена і впроваджена система комплексної роботи щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей. Для вирішення цього завдання місцевій владі необхідно: забезпечити якісну організацію збалансованого гарячого харчування для дітей; створити умови медичного обслуговування школярів; проводити своєчасну диспансеризацію; розробити і реалізувати профілактичні програми нового покоління; створити сучасні спортивні об'єкти в інфраструктурі шкіл; підвищити якість умов організованого літнього відпочинку дітей; ввести показники здоров'я дітей при оцінці результатів діяльності освітньої установи та визначення опорної школи.

Слід зазначити, що ці питання перебувають в полі зору влади Вінницької ОДА [3]. Під час засідання колегії Управління за підсумками роботи галузі у 2010 р. було зазначено, що питання освіти не можуть обмежуватись виключно компетенцією керівників навчальних закладів та чиновників відділів освіти, адже у ній не взяли участь керівники районів, їх заступники (відповідальні за гуманітарну сферу), та інші профільні служби. Голову Вінницької ОДА турбує формальний підхід до виконання органами влади своїх обов'язків у сфері освіти та дитинства: "Діти залишаються без догляду. Слід виписати такі пункти, щоб вони були відчутні, зрозумілі, щоб від них була користь, завдання мають бути виконувані, реальні, а не міфічні" [5]. Керівник регіону доручив знайти можливість для 100% забезпечення підвозу учнів шляхом придбання шкільних автобусів [3]. Але така форма управління безперспективна, слід розробити стратегію розвитку регіональної освіти і узгодити її з виконавцями та споживачами освітніх послуг.

Стратегія - це загальний план будь-якої діяльності, що охоплює тривалий період часу, спосіб досягнення складної мети. Завданням стратегії є ефективне використання наявних ресурсів для досягнення основної мети через вирішення проміжних тактичних завдань по осі "ресурси-мета" [6].

Стратегія розвитку регіональної освіти модернізується для раціонального використання наявних ресурсів у забезпеченні сучасної якості та доступності; для створення та утримання конкурентних переваг. Формування в заданому векторі освітнього простору району передбачає вирішення таких завдань: розробити та впровадити модель сучасної інформаційної системи моніторингу та статистики регіональної освіти, з урахуванням введення нових освітніх стандартів нового покоління розробити оптимальну модель регіональної освіти; владі варто мати практику інтеграційних проектів, таких як створення ОО з опорними школами та мережею філій, "Школа-родина", мобільних освітніх комплексів із реалізацією освітніх ІТ-технологій, культурних комплексів, діяльність освітніх асоціацій тощо.

Установи системи регіональної освіти у своїй діяльності ґрунтуються на принципах економічної доцільності та обґрунтованості використання

коштів для формування спектра освітніх послуг. Пріоритетним для всіх педагогічних практик є спрямованість на становлення у дітей та молоді здібностей до позитивних дій.

Варто включати дітей та їхніх батьків у "аудит" усіх установ, що працюють з дітьми та підлітками на території ОО, для оцінки якості функціонування установ, що до нього входять. Доцільно провести спеціальну роботу з виявлення та закріплення ініціатив у дитячо-молодіжному середовищі щодо організації нових форм соціального лідерства і позитивної самоорганізації. Інститутам післядипломної освіти педагогічних працівників та освітнім установам слід замовити розробку нових навчальних програм про різні форми громадської участі в усіх освітніх питаннях. Корисно розробити міжвідомчу програму регіональної технічної освіти з урахуванням традицій, можливостей і ресурсів регіону, орієнтовану на інноваційні процеси, технології, конструювання, винахідництво.

Процес змін, що відбувається в освіті, заснований на розумінні освіти як сфери різноманітних видів освітніх організацій і спектра освітніх послуг і зобов'язує враховувати дедалі зростаючу залежність системи освіти від попиту, освітніх інтересів, потреб громадян конкретної території регіону. Обов'язкові управлінські зусилля щодо зміни характеру взаємодії і взаємовпливу регіональних освітніх інститутів з громадянським співтовариством, освітнього простору та освітніх інститутів регіону. Особливо це важливо при утвердженні принципу субсидіарності, коли школи освоюють право реальної участі в справах місцевого самоврядування, а місцеве самоврядування - у справах школи [1].

З метою забезпечення ефективності управління якістю освітніх послуг належить виділити пріоритетність функцій середньострокового і довгострокового прогнозування розвитку системи освіти, закріпивши їх за відповідним підрозділом управління освіти. Доцільно упроваджувати систему комплексного аналізу стану і тенденцій змін як регіональної, так і місцевих освітніх систем з подальшим внесенням коректив у стратегічне планування, цільові проекти і програми розвитку всього регіону [1]. Необхідно розширити практику створення тимчасових управлінських команд з фахівців різних функціональних підрозділів Управління, різних структур для вирішення нестандартних завдань, що виникають, зниження міжфункціональних бар'єрів і встановлення нових зв'язків.

Стало реальним і постійне поповнення банку педагогічних, управлінських, технічних, економічних інновацій у регіональній системі освіти. Загальне завдання для регіональної влади - встановити для органів управління на всіх рівнях регіональної освіти головні системоутворюючі функції - управління якістю, управління доступністю, управління її ефективністю. На заміну суб'єктно-об'єктним відносинам між тим, хто навчає, і тим, хто навчається, мають прийти суб'єктно-суб'єктні, за яких обидва учасники на-

вчального процесу активні, рівноправні у взаємодії. Авторитарну педагогіку час замінити демократичною педагогікою толерантності. Це потрібно не так освіті, як суспільству: стабільна демократія може бути лише там, де є критична маса людей - носіїв демократичних цінностей, не здатних жити в авторитарному середовищі [2].

Варто більш активно використовувати державно-громадське (надалі ДГ) управління у формуванні стратегії розвитку регіональної освіти. Довгостроковий системний розвиток ДГ управління освітою розглядається як важливий організаційний ресурс. Сьогодні без громадської участі не можна ефективно вирішувати завдання з розвитку мережі освітніх установ регіону, формувати систему оцінки якості освіти, впроваджувати новий фінансово-економічний механізм розвитку освіти. Основні проблеми існуючої практики участі громадськості в управлінні: відсутність стратегічних цілей і пріоритетів розвитку громадського управління освітою; переважання адміністративних важелів регулювання сфери ДГ управління; домінування випадкових рішень у побудові системи громадського управління, що ґрунтуються на створенні організаційних структур і наступному "наповненні" їх змістом, діяльністю; низька ефективність і формальність організаційних форм і механізмів.

Державним службовцям необхідно зосередити основні зусилля на інституціоналізації різних форм участі в управлінні всіх відповідальних суб'єктів, побудові системи взаємодії між ними на таких принципах, як ефективність взаємодії всіх рівнів системи ДГ управління від освітнього закладу до обласної влади. Від влади потрібна підтримка ініціативи громадськості у формуванні структур громадського управління в тих організаційних формах, які відповідають їх цілям, завданням, змісту діяльності; використання різноманітних стимулюючих інструментів впливу на розвиток форм суспільного управління, а не формалізації відносин з ними; множинність організаційних форм і механізмів участі громадськості в управлінні освітою [5].

Пріоритетними напрямками розширення інститутів громадської участі у формуванні стратегії розвитку регіональної освіти виступають створення недержавних структур підтримки автономності освітніх установ, незалежно від їх типу та виду (професійні спільноти працівників освіти; Фонди розвитку освіти) та підготовка умов забезпечення фінансової самостійності освітніх установ. Варто мати визначений перелік управлінських рішень на рівні ОО та освітньої установи, до яких обов'язково повинна залучатися громадськість. Це може бути визначення якості освітніх послуг, громадська атестація освітян і установ. Без підтримки громадських ініціатив у системі ОО створення системи незалежної експертизи освітніх проектів різного рівня, вироблення механізму підтримки освітніх проектів неможливе. На жаль, активізація участі професійних об'єднань, асоціацій у вирішенні актуальних питань розвитку освіти на рівні району не відбувається.

Правове й організаційне закріплення громадської участі в стратегії розвитку ОО передбачають: переоформлення вже існуючих піклувальних та опікунських рад, перегляд обов'язків керуючих рад як інституту громадської участі; практичну апробацію та повне оформлення нових форм: громадського спостереження і громадської експертизи. Без розвитку механізмів включення громадськості в управління освітою нам не досягти виконання стратегії. Виконання стратегії орієнтоване на її дотримання, але допускає коригування внаслідок непередбачуваних змін у середовищі або виявлення недоліків у самій стратегії. А успішність виконання стратегії визначається саме узгодженістю основної мети і цільових установок функціональних стратегій і планів із широким обговоренням ідей стратегії і сенсу її цілей до освітніх установ, індивідуальних та колективних учасників освітньої діяльності, органів управління освітою, усіх зацікавлених соціальних груп регіону.

Управлінням освіти і науки корисно неформально залучати до процесу виконання стратегії максимальне число реальних суб'єктів системи освіти для прийняття ними на себе певних зобов'язань і для своєчасного забезпечення керівництва всіма необхідними ресурсами; для контролю виконання плану стратегії та досягнення цільових установок. Процес виконання стратегії передбачає певну послідовність - підготовчий етап, що включає вирішення завдань із широким обговоренням ідей стратегії з освітніми установами, усіма зацікавленими соціальними групами ОО з метою подальшого їх залучення до процесу виконання стратегії; поглиблене вивчення стану освітнього середовища, цілей і змісту стратегій соціально-економічного розвитку округів; відбір перспективних нововведень. Зазвичай співпраця відбувається через розробку пакетів обласних, районних (міських) цільових програм і проектів у рамках реалізації стратегії. Вирішення цих завдань охоплює період до 3-5 років. Другий етап - впровадження, який передбачає широкий спектр завдань щодо прийняття і впровадження цільових програм і проектів; прогнозування змін у ресурсному забезпеченні системи ОО на короткотривалому, середньотривалому і довготривалому перспективу [1].

Основна увага регіональної влади зосереджується на оптимізації освітньої мережі, а не на реформуванні самої системи управління освітою в напрямі якісного поліпшення практики управління, наявної організаційної культури. Головне завдання реформування на цій стадії - освоєння взаємодії мережевої організації як нового предмета управління регіональною освітою. Виконання всього обсягу завдань цього етапу може бути реалізовано з 2010 по 2015 р. включно. Період до 2020 р. слід розглядати як завершальний етап реалізації стратегічних змін, де переглядаються програми розвитку і плани їх здійснення, вносяться до них обґрунтовані зміни для створення можливостей для переходу до наступних завдань розвитку системи освіти через мережу ОО регіону. Реалізація стратегії передбачає використання

проектно-програмного методу і методів стратегічного аналізу і прогнозування в рамках вказаних напрямів.

Висновки. Ключовими процесами реалізації стратегії розвитку реалізації системи освіти слід вважати: взаємодію освітніх установ, індивідуальних та колективних учасників освітньої діяльності навчальних закладів усіх типів, родин і роботодавців, зацікавлених ділових, політичних кіл, приватних та громадських ініціатив; моніторинг освітнього середовища та освітніх подій; формування сприятливого іміджу освітніх організацій і системи освіти регіону. Слід прийняти у стратегічному плануванні вектор внутрішнього розвитку - розвитку за рахунок використання власних ресурсів, на існуючих сильних сторонах, наявних можливостях. Управлінню слід використовувати зміну стратегії реалізації (від директивної та нормативної до орієнтованої на дію) і вибирати ту, яка має очевидні переваги для розвитку та враховує динаміку обставин, витрати, ризику.

Для впровадження стратегії слід використовувати механізми її реалізації, що передбачають: організацію робочих груп (семінарів, рад, форумів), що постійно працюють над стратегією, її "просуванням", контролем реалізації плану.

Потрібно проводити оновлення і поповнення стратегічної інформації за рахунок статистики та моніторингу, що проводяться за єдиною методикою; включення в усі програми і проекти стратегічних напрямів і взаємозалежних розділів: управління проектом на всіх рівнях, аналітика і розробки, підвищення кваліфікації, інформаційний та PR-супровід, моніторинг та оцінка результатів; підготовку презентаційних публікацій щодо здійснення стратегії та робочих документів місцевої влади розпорядчого характеру з обов'язковим винесенням також їх на сайт (портал) ОДА, обласних рад, міських (районних) рад.

Перспективи подальших досліджень. Отже, потребують подальшої розробки механізми для реалізації стратегії розвитку регіональної системи освіти через організацію ефективного використання ресурсів та створення умов для підвищення доступності освіти громадян незалежно від місця їх проживання, стану здоров'я і соціального становища. Ці питання мають багато організаційних, правових та фінансових аспектів і не зможуть зрушити з місця без перенесення акцента на організацію взаємозв'язків між школами, школою та громадою.

Потребують розробки механізми запуску програм розвитку освітніх установ та актуальних проектів та цільових програм у рамках функціональних стратегій. Початком може бути розробка освітніх проектів, наприклад таких як: "Створення сучасної бази даних системи освіти округу", "Формування варіативного освітнього середовища", "Соціальне партнерство", "Освітній маркетинг", "Ефективні відносини суб'єктів ринку освітніх послуг".

Список використаних джерел

1. Государственно-общественное управление в стратегии развития г. о. Самара до 2020 года. - Режим доступа : <http://edinoe-okno.com/novosti-departamenta/58-strategiya-razvitiya-sistemy-obrazovaniya-go-samara-do-2020-goda.ht>
2. *Кремінь В.* Як нам реорганізувати освіту / В. Кремінь // Дзеркало тижня. - 2011. - 8 квіт. - № 13. - Режим доступу : <http://www.dt.ua/articles/79205?print>
3. *Кравченко І.* Голова облдержадміністрації наголосив на відповідальності освітян і чиновників за життя і здоров'я дітей / І. Кравченко. - Режим доступу : <http://www.vin.gov.ua/web/vinoda>
4. Про утворення координаційної ради з питань перспектив розвитку освіти : Розпорядження Вінницької ОДА від 14 січ. 2011 р. № 8. - Режим доступу : <http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web>
5. ВЕБ-сайт Вінницької ОДА. - Режим доступу : <http://www.vin.gov.ua/>
6. Стратегия : Материал из Википедии. - Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>

Оксана Дяків,

аспірант кафедри соціальної та гуманітарної політики НАДУ

Механізми регулювання взаємодії освіти та ринку праці: зарубіжний досвід

У статті розглядається зарубіжний досвід у сфері налагодження взаємодії між освітою та ринком праці, механізми регулювання цієї взаємодії на сучасному етапі державотворення з метою їх практичного застосування відповідно до реальних соціально-економічних умов в Україні.

Ключові слова: "відкрита" форма соціальної відповідальності, механізми регулювання, взаємозв'язок освіти та ринку праці, організаційний, правовий, фінансовий механізми, професійна орієнтація, підготовка та підвищення кадрів на виробництві.

The article deals with the foreign experience in establishing of the cooperation between the education and the market of employment, mechanisms of its regulation at the present stage of state foundation for practical application according to the real social and economic conditions in Ukraine.

Key words: "open" form of social responsibility, regulatory mechanisms, cooperation of education and the market of employment, organizing, jural, financial mechanisms, vocational guidance, preparation and training for production.

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в Україні, як і в усьому світі, триває пошук дієвих та ефективних механізмів регулювання взаємодії освіти і ринку праці. Недосконала нормативно-правова база з даного питання, надмірна централізація управління професійною освітою, падіння попиту на висококваліфікованих працівників через погіршення якісних характеристик робочих місць, недостатні інвестиції в нові технології,